

บทที่ 7

ทรัพย์สินของแผ่นดิน

1. คำถาม ทรัพย์สินของแผ่นดินแบ่งออกได้เป็นกี่ประเภท อะไรบ้าง

แนวคำตอบ ทรัพย์สินของแผ่นดินแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. ทรัพย์สินของแผ่นดินธรรมดา เป็นทรัพย์สินทั้งเป็นสังหาริมทรัพย์หรืออสังหาริมทรัพย์ ซึ่งเป็นของรัฐ เช่น รถยนต์ของหลวง ที่ดินราชพัสดุซึ่งให้ออกเช่า

2. สาธารณสมบัติของแผ่นดิน คือทรัพย์สินของแผ่นดินที่เป็นสังหาริมทรัพย์หรืออสังหาริมทรัพย์ ซึ่งใช้เพื่อสาธารณประโยชน์ หรือสงวนไว้เพื่อประโยชน์ร่วมกัน ตามมาตรา 1304 เช่น

(1) ที่ดินรกร้างว่างเปล่า และที่ดินซึ่งมีผู้เวนคืนหรือทอดทิ้ง หรือกลับมาเป็นของแผ่นดินโดยประการอื่นตามกฎหมายที่ดิน

(2) ทรัพย์สินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน เป็นต้นว่า ที่ชายคลอง ทางน้ำทางหลวง ทะเลสาบ

(3) ทรัพย์สินใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดินโดยเฉพาะ เป็นต้นว่า ป้อมและโรงพยาบาล สำนักราชการบ้านเมือง เรือรบ อาวุธยุทโธปกรณ์

ดังนั้น ลักษณะสำคัญของสาธารณสมบัติของแผ่นดินจะต้องเป็นการ

ก. ใช้เพื่อสาธารณประโยชน์ หรือ

ข. สงวนไว้เพื่อประโยชน์ร่วมกัน

ทรัพย์สินที่กล่าวไว้ในอนุมาตรา(1)ถึง(3) ของมาตรา 1304 เป็นเพียงตัวอย่างของสาธารณสมบัติของแผ่นดิน และตามอนุมาตรา (1) และ (3) จักว่าเป็นทรัพย์สินของแผ่นดินประเภทที่ใช้เพื่อสาธารณประโยชน์ ส่วนอนุมาตรา (2) จักว่าเป็น

ทรัพย์สินของแผ่นดินประเภทที่สงวนไว้เพื่อประโยชน์ร่วมกัน

นอกจากที่กำหนดไว้ในอนุมาตรา (1) ถึง (3) แล้ว อาจมีสาธารณสมบัติของแผ่นดินอย่างอื่นอีก เช่น บึงเลี้ยงสัตว์ หรือหนองน้ำที่ทางการประกาศสงวนไว้ให้ราษฎรใช้สำหรับเลี้ยงสัตว์ แต่ที่ถูกละเลยไม่ได้ใช้สาธารณสมบัติของแผ่นดิน

2. คำถาม ผลแห่งการที่ทรัพย์สิน เป็นทรัพย์สินของแผ่นดิน มีผลอย่างไรในทางกฎหมาย

แนวคำตอบ ผลแห่งการเป็นทรัพย์สินของแผ่นดิน แบ่งออกเป็น 2 อย่าง คือ

1. ถ้าเป็นทรัพย์สินของแผ่นดินที่มีใช้สาธารณสมบัติของแผ่นดินนั้น ตามมาตรา 1307 ได้กำหนดแต่เพียงห้ามยึด เพื่อนำมาชำระหนี้หรือเพื่อบังคับคดีตามคำพิพากษาเท่านั้น ส่วนลักษณะอย่างอื่นของทรัพย์สินของแผ่นดิน มีลักษณะเช่นทรัพย์สินของเอกชนทุกประการ จะเห็นได้ว่ามิได้ห้ามยึดถือเพื่อตน จึงอาจถูกแย่งกรรมสิทธิ์โดยการครอบครองปรปักษ์ ตาม ป.ท.ท. มาตรา 1382 ได้ และสามารถจำหน่ายจ่ายโอนได้ตามธรรมดา

2. ผลแห่งการเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน

ก. ตามมาตรา 1305 จะโอนแก่กันมิได้ เว้นแต่อาศัยอำนาจแห่งบทกฎหมายเฉพาะ หรือพระราชกฤษฎีกา

ข. ตามมาตรา 1306 ผู้ใดจะยกอายุความขึ้นต่อสู้กับแผ่นดินมิได้

ค. ตามมาตรา 1307 จะยึดเพื่อบังคับคดี ตามคำพิพากษาของศาลมิได้

3. คำถาม ที่ชายต่ง หังกริมต่ง และห้องน้ำคั้นเซิน นั้นมีลักษณะและแตกต่างกันอย่างไร และมีกฎหมายบัญญัติไว้ว่าเป็นของใคร

แนวคำตอบ หลักกฎหมายตามมาตรา 1304, 1308 และ 1309

ที่ชายตลิ่งนั้นหมายถึง ที่ดินที่อยู่ติดต่อกับแม่น้ำ ลำคลอง หรือทะเล ซึ่งในฤดูน้ำท่วมปกติน้ำท่วมถึงทุกปี และเป็นທີ່สำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน ถือว่าเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน

ที่งอกริมตลิ่ง หมายถึง ที่ดินซึ่งงอกไปจากตลิ่ง และซึ่งเวลาน้ำขึ้นตามปกติท่วมไม่ถึง และเป็นที่ยกซึ่งเกิดขึ้นตามธรรมชาติ ที่ชนิดนี้ เมืองงอกออกจากที่ดินแปลงใดย่อมเป็นของเจ้าของที่ดินแปลงนั้น มาตรา 1308

ท้องน้ำตื่นเขิน หมายถึง ท้องทางน้ำซึ่งแต่เดิมเคยไหลอยู่ตามธรรมชาติ แต่ต่อมาท้องทางน้ำแห้งเล็กลงต่อไป ทางน้ำที่ตื่นเขินนี้เป็นทรัพย์สินของแผ่นดิน

4. ถ้าถาม สาธารณสมบัติของแผ่นดิน สิ้นสภาพไปในกรณีใดบ้าง

แนวคำตอบ สาธารณสมบัติของแผ่นดิน สิ้นสภาพไปได้ในกรณีดังนี้

1. สาธารณสมบัติของแผ่นดิน อาจสิ้นสภาพโดยการเลิกใช้เพื่อสาธารณประโยชน์ร่วมกันโดยเด็ดขาด หรือได้มีการเลิกสงวนไว้เพื่อประโยชน์ร่วมกันโดยเด็ดขาด จึงทำให้สาธารณสมบัติของแผ่นดินกลายเป็นทรัพย์สินของแผ่นดินธรรมดา ตามประมวลกฎหมายที่ดินมาตรา 8 บัญญัติว่า "ที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินที่ราษฎรใช้ประโยชน์ร่วมกันนั้น หากภายหลังปรากฏว่าราษฎรมิได้ใช้ประโยชน์ต่อไปแล้วก็ดี หรือรัฐหาที่ดินอื่นให้ราษฎรใช้ประโยชน์ร่วมกันแทนก็ดี ให้ถอนสภาพที่ดินนั้นได้ การถอนสภาพให้กระทำโดยพระราชกฤษฎีกา ฯลฯ" แต่ถ้าเลิกใช้เพื่อสาธารณประโยชน์ หรือเลิกสงวนไว้เพื่อประโยชน์ร่วมกัน หรือมีเหตุให้ไม่ได้ใช้เพียงชั่วคราว ก็ไม่ทำให้สาธารณสมบัติของแผ่นดินหมดสภาพ เช่น ทางเดินสาธารณะ แม้ประชาชนจะไม่ได้เดินไปมาหลายปี ยังคงเป็นทางสาธารณะอยู่ หากทำให้เปลี่ยนสภาพเป็นอย่างอื่นไม่ (ฎีกาที่ 36/2478)

2. โดยตัวทรัพย์สินนั้นได้สูญสลายไปเอง เช่น ที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินถูกน้ำเซาะพัง หรือสถานที่ราชการถูกไฟไหม้ แต่แม่น้ำคั้น เขินจนเป็นพื้นดินชั้นนั้น แม้จะพ้นจากสภาพจากสาธารณสมบัติของแผ่นดิน ตามมาตรา 1304(2) แล้ว ก็อาจเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินประเภทที่ดินรกร้างว่างเปล่าอยู่ ตามมาตรา 1304(1)

3. เมื่อโอนสาธารณสมบัติของแผ่นดินเป็นของเอกชน ก็สิ้นสภาพ โดยมีกฎหมายให้โอนเช่นนั้น หรือที่ดินรกร้างว่างเปล่า ที่ดินเวรกิน หรือทอดทิ้ง หรือกลับมาเป็นของแผ่นดินโดยประการอื่นได้สิ้นสภาพไป เมื่อเอกชนใดมา ตามประมวลกฎหมายที่ดิน (มาตรา 1334)

5. คำถาม กระทรวงได้ซื้อที่ดินไว้แปลงหนึ่ง บัดนี้ ประสงค์จะขายให้แก่เอกชนก็ดี หรือเจ้าหน้าที่ของ กรม นั้นจะยึดก็ดี มีกฎหมายบังคับไว้อย่างไร

แนวคำตอบ ในกรณีแรกที่กระทรวงต้องการขายที่ดินแปลงนี้ เมื่อกระทรวงซื้อที่ดินมา ที่ดินนั้นย่อมตกเป็นของรัฐและเป็นทรัพย์สินของแผ่นดิน แต่ทรัพย์สินของแผ่นดินมี 2 ประเภท คือ ทรัพย์สินของแผ่นดินธรรมดา กับ สาธารณสมบัติของแผ่นดิน ดังนั้น ในปัญหา ไม่ได้กำหนดว่าเป็นทรัพย์สินของแผ่นดินประเภทใด จึงต้องแยกตอบเป็น 2 กรณี คือ

1. ถ้าที่ดินนั้นเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน ตามความหมายในมาตรา 1304 ก็เป็นที่ดินซึ่งใช้เพื่อประโยชน์ หรือสงวนไว้เพื่อประโยชน์ร่วมกัน เช่น เป็นที่ดินใช้ เพื่อประโยชน์ของแผ่นดินโดยเฉพาะ หรือสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน เป็นต้น มีมาตรา 1305 บังคับไว้ว่า จะโอนแก่กันมิได้ เว้นแต่อาศัยอำนาจแห่งกฎหมายเฉพาะ หรือพระราชกฤษฎีกา ดังนั้น กระทรวงจะเอาที่ดินแปลงนี้ไปขายให้แก่เอกชนไม่ได้

2. ถ้าที่ดินแปลงนี้เป็นทรัพย์สินของแผ่นดินธรรมดา ไม่ใช่สาธารณสมบัติของแผ่นดินแล้ว กระทรวงย่อมขายที่ดินแปลงนี้ให้กับเอกชนได้ เสมือนกับทรัพย์สินธรรมดา ไม่ตกอยู่ในบังคับมาตรา 1305

ส่วนการยึดหนี้ เมื่อที่ดินที่กระทรวงซื้อมา ตกเป็นของรัฐและเป็นทรัพย์สินของแผ่นดินแล้วนั้น ตามมาตรา 1307 บังคับไว้ว่า ห้ามมิในยึดทรัพย์สินของแผ่นดิน ไม่ว่าทรัพย์สินนั้นจะเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินหรือไม่ ดังนั้น เจ้าหน้าที่ของกระทรวงจะยึดที่ดินแปลงนี้ไม่ได้ ในเมื่อที่ดินเป็นทรัพย์สินของแผ่นดินแล้ว ไม่ว่าจะเป็ทรัพย์สินของแผ่นดินธรรมดา หรือเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินก็ตาม

6. คำถาม นายโคกและนายเคียวต่างมีที่ดินติดต่อกัน และคำนวณวันออกของที่ดินต่างจนแม่น้ำท่าจีน เวลาฤดูน้ำท่วมเต็มคลองทุกปี เวลาฤดูแล้งน้ำลดลงไป นายโคกปลูกพืชล้มลุกลงในที่ดินริมคลองที่น้ำลดลงตรงหน้าที่ดินของนายโคกและนายเคียว เป็นเวลากว่า 10 ปีแล้ว โดยนายเคียวไม่หักทวง ต่อมานายเคียวไม่ยอมให้นายโคกปลูกในที่ดินริมคลองของตน โดยนายเคียวจะปลูกบ้าน นายโคกไม่ยอมอ้างว่าได้ครอบครองที่ดินริมคลองของนายเคียวมากกว่า 10 ปีแล้ว ที่ดินจึงตกเป็นกรรมสิทธิ์ของตน เช่นนี้ นายโคกจะได้กรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองในที่ดินพาดนั้นอย่างไรหรือไม่ เพราะเหตุใด

แนวคำตอบ ที่ดินที่นายโคกปลูกพืชลงไปเป็นที่ชายคลอง เพราะที่บริเวณที่ดินจนแม่น้ำท่าจีน ตรงนั้นเป็นที่น้ำท่วมถึงทุกปีในฤดูน้ำตามปกติ (ฎีกาที่ 527/2520) จึงเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน สำหรับพลเมืองใช้ร่วมกันตาม ป.พ.พ. มาตรา 1304(2) เมื่อเป็นที่สาธารณสมบัติของแผ่นดิน สำหรับพลเมืองใช้ร่วมกันแล้ว ผู้ใดจะอ้างว่ามีกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองไม่ได้ (ฎีกาที่ 39/2495) และตามมาตรา 1306 ที่กำหนดว่า ห้ามมิให้ยกอายุความขึ้นต่อสู้กับแผ่นดินในเรื่องทรัพย์สินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน ดังนั้น แม้นายโคกจะเข้าครอบครองมากกว่า 10 ปี ก็จะไม่ยกเอาอายุความ

ขึ้นเป็นข้อต่อสู้แผ่นดินไม่ได้ นายโคคจึงไม่มีกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองในที่ดินหาทตามกฎหมาย

7. คำถาม นายดีได้เข้าไปปลูกบ้านอยู่บนที่ชายคลองหน้าที่ดินมีโฉนดของนายเคือน ต่อมาอีก 11 ปี ที่ดินตรงที่นายดีปลูกบ้านนั้นเปลี่ยนสภาพเป็นที่งอกขึ้นมา และในปีที่ 11 นั้น นายเคือนฟ้องขับไล่นายดีออกจากที่งอก ทั้งนี้ ท่านจะวินิจฉัยอย่างไร

แนวคำตอบ นายดีได้ปลูกบ้านบนที่ชายคลองซึ่งถือว่าเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน ตามมาตรา 1304(2) แม้จะนานเท่าใดก็ไม่ได้กรรมสิทธิ์ เพราะมาตรา 1306 ห้ามมิให้ออกอาชญากรรมขึ้นต่อสู้กับแผ่นดิน แม้ต่อมาที่ชายคลองนั้นจะเปลี่ยนสภาพเป็นที่งอกซึ่งสามารถครอบครองปรปักษ์ได้ก็ตาม แต่นายดีได้ครอบครองยังไม่ถึง 10 ปี ยังไม่ได้กรรมสิทธิ์ในที่งอก และที่งอกนั้นเป็นกรรมสิทธิ์ของนายเคือน ตาม ป.พ.พ. มาตรา 1306 นายเคือนฟ้องขับไล่นายดีออกจากที่งอกได้

8. คำถาม นายเชียวครอบครองที่ดินแปลงหนึ่งมากกว่า 10 ปี และได้โฉนดมาแล้ว ต่อมาปรากฏว่าที่ดินแปลงนี้เคยเป็นคลองสาธารณะแต่คืนเงิน ทางราชการไม่เคยประกาศอนุญาตให้ราษฎรจับจอง ทั้งนี้ นายเชียวจะมีสิทธิในที่ดินแปลงนี้อย่างไรหรือไม่

แนวคำตอบ ที่ดินแปลงที่นายเชียวครอบครองเดิมเป็นคลองสาธารณะ เป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินประเภทสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน ตามมาตรา 1304(2) ต่อมาท้องทางน้ำคืนเงินขึ้น ยังคงเป็นทรัพย์สินของแผ่นดิน ตามมาตรา 1309 ทำให้เปลี่ยนสภาพจากทางน้ำอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน กลายเป็นที่รกร้างว่างเปล่า อันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน ตามมาตรา 1304(1) ไม่เป็นที่ดินของเอกชน แต่บุคคลอาจได้มาตามกฎหมายที่ดิน ตาม ป.พ.พ.

มาตรา 1334 แต่จะไต่มาโดยการอ้างการไต่กรรมสิทธิ์โดยอายุความครอบครอง 10 ปีไม่ได้ ตามมาตรา 1306 เมื่อนายเขียวไต่โฉนดตามกฎหมายที่ดินแล้ว ย่อมมีกรรมสิทธิ์ตามโฉนด การออกโฉนดโดยไม่มีประกาศทางราชการอนุญาตให้จับจอง อันขัดต่อระเบียบของคณะกรรมการวัดที่ดินแห่งชาติ และมาตรา 33 แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน อธิบดีกรมที่ดินอาจเพิกถอนโฉนดไต่ตามมาตรา 61 แห่งประมวลกฎหมายที่ดิน

9. คำถาม นายปูและนายปลาที่มีที่ดินคนละแปลงอยู่ติดกัน โดยที่ดินของนายปูซึ่งมีเนื้อที่ 100 ตารางวา อยู่ด้านหน้าติดกับแม่น้ำ ที่ดินของนายปลาอยู่ลึกเข้าไปทางด้านหลัง ต่อมาที่ดินของนายปูถูกน้ำเซาะพังกลายเป็นแม่น้ำไปทั้งหมด หลังจากนั้นอีก 10 ปี ตรงที่เคยเป็นที่ดินของนายปูเกิดขึ้นเขื่อนกั้นเป็นที่ดินติดต่อกับที่ดินของนายปลาออกไปเป็นเนื้อที่ 80 ตารางวา นายปูไต่กรมที่ดินออกไปอีก 20 ตารางวา และครอบครองอยู่ นายปูและนายปลาต่างอ้างสิทธิในที่ดินแปลงที่ออกและถมนั้นให้วินิจฉัยว่าที่ดินนั้นตกเป็นกรรมสิทธิ์แก่ผู้ใดบ้าง

แนวคำตอบ ที่ดินของนายปูถูกน้ำเซาะพังกลายเป็นแม่น้ำทั้งหมด กลายเป็นทางน้ำอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน ตาม ป. พ. พ. มาตรา 1304(2) ฉะนั้น ต่อมาทางน้ำนั้นจะกลับคืนเขิน ถือเป็นที่ยกติดต่อกับที่ดินของนายปลาออกไป 80 ตารางวา ผู้ใดจะไต่กรรมสิทธิ์ก็ต้องเป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยกรรมสิทธิ์ นายปูจะอ้างสิทธิในที่ดินแปลงที่ออกเฉย ๆ ว่า เดิมตนเคยเป็นเจ้าของมาก่อนไม่ได้ (ป. พ. พ. มาตรา 1304(2) และฎีกาที่ 677/2490) เมื่อที่ดินที่ออก 80 ตารางวา นี้ติดต่อกับที่ดินของนายปลา นายปลาจึงเป็นเจ้าของที่ออกนี้ เพราะตามมาตรา 1308 ที่ว่า ที่ดินแปลงใดเกิดที่ยกริมตลิ่ง ที่ออกย่อมเป็นทรัพย์สินของเจ้าของที่ดินแปลงนั้น

ส่วนที่ดินอีก 20 ตารางวา ที่นายปุดมออกไปนั้น มิใช่ที่งอกริมคลองตามความหมายในมาตรา 1308 เพราะเป็นการที่นายปุดมออกไปเอง มิใช่ที่งอกขึ้นเองตามธรรมชาติ (ฎีกาที่ 924/2501) ที่ถม 20 ตารางวา จึงไม่ใช่ของนายปลา แต่เป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน อย่างไรก็ตาม เมื่อนั้นจะเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน เมื่อนายปุดมครอบครองอยู่ ย่อมมีสิทธิครอบครองและใช้ยื่นบุกกล่อนนอกจากรัฐได้ (ฎีกาที่ 1626/2511) นายปุดมจึงมีสิทธิครอบครองในที่ดิน 20 ตารางวา นี้ เพราะนายปุดมถือที่ดิน 20 ตารางวา นี้โดยเจตนาจะยึดถือเพื่อตน ตามมาตรา 1367 ซึ่งนายปุดมจะยื่นยื่นต่อแผ่นดินไม่ได้ แต่ก็ยื่นยื่นต่อนายปลาได้

10. คำถาม เมื่อ พ.ศ. 2485 นายแดงได้ยกที่ดินมีโฉนดจำนวน 8 ไร่ ให้แก่กรมสามัญศึกษาโดยมีได้จดทะเบียน กรมสามัญศึกษาได้รับมอบที่ดินแล้วก็ก่อสร้างโรงเรียนประชาบาลใช้ชื่อว่า "โรงเรียนประชาบาลแดงอุทิศ" ตามเจตนารมณ์ของนายแดง ต่อมา พ.ศ. 2492 นายเหลืองได้เข้าไปปลูกและครอบครองที่ดิน ส่วนหนึ่งของโรงเรียนมีเนื้อที่ 2 งาน ด้วยความสงบและเปิดเผยด้วยเจตนาเป็นเจ้าของตลอดมา นายเหลืองได้แจ้งสิทธิครอบครองต่อทางราชการ และทางราชการได้ออกหนังสือรับรองการทำประโยชน์ให้แก่ นายเหลืองไว้แล้ว ต่อมา นายเหลืองได้ขายบ้านและที่ดินนั้นให้แก่ นายเขียวโดยจดทะเบียนต่อเจ้าพนักงาน กรมสามัญศึกษามาตราบภายหลัง จึงส่งเรื่องให้พนักงานอัยการพิจารณาว่า ทางราชการจะฟ้องให้นายเขียวรื้อถอนสิ่งปลูกสร้าง และห้ามนายเขียวและบริวารเข้ามาเกี่ยวข้องกับที่ดินนั้นได้หรือไม่ ถ้าท่านเป็นพนักงานอัยการ ท่านจะมีความเห็นอย่างไร (ข้อสอบอัยการ ฯ พ.ศ. 2519)

แนวคำตอบ ที่ดินที่พิพาทเป็นทรัพย์สินของแผ่นดินซึ่งใช้เพื่อสาธารณประโยชน์ ตามป.พ. มาตรา 1304 และตามนัยฎีกาที่ 1044/2497, 1648/2500 แม้การยกให้จะมีได้จดทะเบียนก็สมบูรณ์ ตามนัยฎีกาที่ 665/2482, 2046/2517 เมื่อที่พิพาทเป็นสาธารณ-

สมบัติของแผ่นดินแล้ว นายเขี้ยวก็ไม่อาจออกอายุความที่นายเหลียงครอบครองปรปักษ์ หรือการโอนโดยจดทะเบียนขึ้นต่อผู้ใด เพราะตาม ป.พ.พ. มาตรา 1305, 1306 ตามนัยฎีกาที่ 1428-1429/2512, 1933/2517 . ทางราชการจึงฟ้องนายเขี้ยว ให้รื้อถอนสิ่งปลูกสร้าง และห้ามนายเขี้ยวและบริวารเข้ามาเกี่ยวข้องกับที่ดินนั้นได้

แนวคำพิพากษาฎีกาในเรื่องทรัพย์สินของแผ่นดิน

ฎีกาที่ 1626/2511 ผู้ครอบครองที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน ย่อมมีสิทธิครอบครองและใช้ยื่นบุคคลอื่นนอกจากรัฐได้ เมื่อผู้ครอบครองนี้ขายให้ บุคคลอื่นโดยทำสัญญากันเอง แม้สัญญาซื้อขายจะเป็นโมฆะก็จะเรียกเงินคืนไม่ได้ หากมีการส่งมอบที่ดินและผู้ซื้อได้ครอบครองมานานแล้ว เพราะเป็นการที่ผู้ซื้อยอม เสียภัยรับเอาสิทธิครอบครองที่พิพาทในสภาพเท่าที่จำเลยมีอยู่ และผู้ขายรับเงินไว้ เป็นค่าตอบแทนในการที่ได้โอนสิทธิครอบครองที่พิพาทของคนให้ผู้อื่น

หมายเหตุ สาธารณสมบัติของแผ่นดินต้องแยกพิจารณา

- ก. ถ้าเป็นที่รกร้างว่างเปล่าหรือที่ทอดทิ้ง ตาม ป.พ.พ. มาตรา 1304(1) ราษฎรมีสิทธิครอบครองใช้ยื่นระหว่างกันเองได้ ฎีกาที่ 1626/2511
- ข. ถ้าเป็นทรัพย์สินสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน เช่น ที่ชายคลอง ผู้ใดห้ามมิ กรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองไม่ แต่ถ้ามีผู้เข้าครอบครองทำประโยชน์หรือปลูกโรงเรือน ไร่ ผู้อื่นไปรบกวน ผู้ครอบครองก็ฟ้องเรียกค่าเสียหาย และขอให้ระงับ การรบกวนนั้นได้ เช่น ฎีกาที่ 39/2495, 948/2501, 508/2509, 622/2510 แต่ไม่ ผิดทางอาญาฐานบุกรุก (ฎีกาที่ 206/2495)
- ค. ทรัพย์สินใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดินโดยเฉพาะ เช่น ป้อม สำนัก- ราชการ เรือรบ ราษฎรไม่มีทางได้ครอบครองหรือแม้แต่จะใช้ยื่นระหว่างกันเองได้ เลข ฎีกาที่ใกล้เคียงคือ 1118/2505, 1159/2511 ฎีกาตรง ๆ ยังไม่มี

ง. สิทธิร่วมกันในที่ดินสาธารณะนี้ คือระวาง คือทุกคนเขามีสิทธิใช้เหมือนกัน ถ้าไปใช้เสียคนเดียวทำให้คนอื่นเขาเสียประโยชน์ เขาก็อาจฟ้องฐานละเมิดได้ เช่น ซึ่งลวดหนามทำรั้วกล้าเข้าไปในทางสาธารณะ ทำให้เขาไม่สามารถใช้รถยนต์บรรทุกผ่านไปตามปกติ ก็เป็นการละเมิดเหมือนกัน (ฎีกาที่ 427/2508) คือจริงอยู่จำเลยก็มีสิทธิใช้เหมือนกัน แต่ที่เขาใช้คนเดียวความปกติ สิทธิร่วมกันในที่ดินสาธารณะนี้ ฟ้องทางแพ่งเป็นส่วนตัวไม่ได้ เว้นแต่จะได้รับความเสียหายเป็นพิเศษ (ฎีกาที่ 39/2495, 1206/2495, 1095/2500) และอาจเกิดฟ้องร้องกันมากครั้งก็ได้ เช่น เคินตกท่อกลางคืน ทุกคนที่ตกท่อก็ฟ้องได้ และก็ไม่ว่าก็ต้องเป็นความเสียหายทางการเงิน ที่เกิดขึ้นจริงจึงความชัดของฉ้อฉลได้ ถ้าว่าเป็นเนื้อหาโดยตรง ไม่ใช่เพียงผลคามมาโดยปกติ เช่น จอดเรือขวางแม่น้ำก็ขวางใจพล ๆ ก็ฟ้องได้

ฎีกาที่ 1287/2516 แม้ทางพิพาทจะอยู่ในเขตโฉนดของจำเลย และจำเลยจะเปิดป่าช้าว่า เป็นถนนส่วนบุคคลไว้ดีตาม แต่เมื่อเจ้าของที่ดินเดิมได้อุทิศ ทางพิพาทให้เป็นสาธารณะก่อนที่ที่ดินจะตกมาเป็นของจำเลย ทางพิพาทก็ยังคงสภาพเป็นทางสาธารณะสมบัติของแผ่นดินอยู่ เช่นเดิม

ฎีกาที่ 1933/2517 ที่พิพาทเป็นส่วนหนึ่งของป่าช้าซึ่งสาธารณชนใช้เผาและฝังศพมาหลายสิบปี จึงเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินที่ราษฎรใช้ประโยชน์ร่วมกัน แม้ต่อมาทางราชการจะไม่ให้เผาและฝังศพอีกได้มีคำสั่งป่าช้าและสร้างเป็นสำนักราชการแล้ว แต่ไม่ปรากฏว่าได้มีการออกพระราชกฤษฎีกาให้ถอนสภาพที่ดินจากป่าช้าสาธารณะสำหรับสาธารณชนใช้ร่วมกันตามความในมาตรา 8 วรรคสอง แห่งประมวลกฎหมายที่ดินที่พิพาทยังคงเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินอยู่ ตาม ป. พ. พ. ม. 1305 ทางราชการจะออกโฉนดหรือหนังสือรับรองการทำประโยชน์ให้แก่เอกชนหาได้ไม่

ฎีกาที่ 147-8/2521 สํารางตั้งขึ้นซึ่งเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน
ประเภทหอเมืองใช้ร่วมกัน ตามมาตรา 1304(2) โจทก์ครอบครองปลูกต้นไม้หว้า
เกี่ยวผลไม้มานานหลายปี จำเลยปักเสาตอมกรัดลง เป็นการรบกวนสิทธิของโจทก์โดย
ละเมิด ศาลพิพากษาห้ามจำเลยเข้าตั้งหรือรบกวนการครอบครองของโจทก์

ฎีกาที่ 1353/2521 ที่ดินที่เวนคืนมาเพื่อสาธารณประโยชน์ เป็นที่ดิน
ที่กลับมาเป็นของรัฐตามกฎหมายที่ดิน อันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน ตามมาตรา
1304(1) จำเลยอ้างอายุความโต้แย้งว่ายอมเดินผ่านไม่ได้

ฎีกาที่ 459/2522 ที่ดินราชพัสดุซึ่งเป็นที่สวนของจังหวัด จึงเป็นที่ดิน
ซึ่งทางราชการสงวนหวงห้ามไว้เพื่อประโยชน์ของทางราชการ เป็นสาธารณสมบัติ
ของแผ่นดิน จำเลยครอบครองมา 30 ปีเศษ ก็ไม่ไต่สิทธิโดยอายุความ

ฎีกาที่ 920-1/2522 การที่โจทก์หรือภริยาโจทก์นำที่ดินอันเป็น
สาธารณสมบัติของแผ่นดิน ตามมาตรา 1304(3) มาให้จำเลยเช่า สัญญาเช่าเป็น
โมฆะ โจทก์ไม่มีสิทธิฟ้องขับไล่เรียกเอาค่าเช่าหรือค่าเสียหายจากจำเลยได้

ฎีกาที่ 2622/2522 แม้โจทก์จะซื้อที่พิพาทโดยสุจริตในการขายทอด
ตลาดตามคำสั่งศาล เมื่อที่พิพาทเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินซึ่งโอนแก่กันไม่ได้
โจทก์ก็ไม่มีสิทธิในที่พิพาท

ฎีกาที่ 527-30/2520 ที่ขายคลังระหว่างที่ดินในโฉนดของโจทก์กับ
แม่น้ำซึ่งน้ำท่วมถึงทุกปี เป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน ตามมาตรา 1304(2)

ข้อทดสอบแบบปรนัย

1. ทรัพย์สินของแผ่นดินมีกี่ประเภท อะไรบ้าง
 - ก. ทรัพย์สินของแผ่นดินมี 2 ประเภท คือทรัพย์สินของแผ่นดินธรรมดา กับ สาธารณสมบัติของแผ่นดิน
 - ข. ทรัพย์สินของแผ่นดินมีประเภทเดียว คือ สาธารณสมบัติของแผ่นดิน
 - ค. ทรัพย์สินของแผ่นดินมี 2 ประเภท คือ สังกาภิรมทรัพย์ และ อสังกาภิรมทรัพย์
 - ง. ทรัพย์สินของแผ่นดินมีประเภทเดียว คือ ทรัพย์สินของแผ่นดินซึ่งใช้เพื่อสาธารณประโยชน์ เช่น สำนักราชการบ้านเมือง
2. ทรัพย์สินของแผ่นดินธรรมดา หมายถึง
 - ก. ทรัพย์สินของแผ่นดินที่สงวนไว้เพื่อประโยชน์ร่วมกัน เช่น ที่ชายคลอง
 - ข. ทรัพย์สินที่เป็นอสังกาภิรมทรัพย์และสังกาภิรมทรัพย์ที่เป็นของรัฐ เช่น ที่ดินราชพัสดุ ซึ่งให้เอกชนเช่ารถยนต์ของหลวง
 - ค. ทรัพย์สินของแผ่นดินที่ใช้เพื่อสาธารณประโยชน์ เช่น บ่อน และ โรงทหาร
 - ง. สำนักราชการบ้านเมือง เรือรบ อาวุธยุทโธปกรณ์
3. สาธารณสมบัติของแผ่นดิน หมายถึง
 - ก. ทรัพย์สินของแผ่นดินทั้งเป็นสังกาภิรมทรัพย์หรืออสังกาภิรมทรัพย์ซึ่งใช้เพื่อสาธารณประโยชน์
 - ข. ทรัพย์สินของแผ่นดินทุกชนิดที่สงวนไว้เพื่อประโยชน์ร่วมกัน
 - ค. ทรัพย์สินของแผ่นดินที่ไม่สงวนไว้เพื่อประโยชน์ร่วมกันหรือเพื่อสาธารณประโยชน์
 - ง. ถูกข้อ ก. และ ข.
4. ทรัพย์สินธรรมดาของแผ่นดิน ได้แก่

ก. ปืนที่ถูกศาลสั่งริบความประมาตกฎหมายอาญา	ข. เรือรบ
ค. ทางน้ำ	ง. อาวุธ

11. ข้อใดถูกต้องที่สุด
- ทุ่งเลี้ยงสัตว์เป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน
 - ศาลเจ้าเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน
 - กุศลสถานต่าง ๆ เป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน
 - รถยนต์หลวงโอนให้เอกชนไม่ได้
12. ข้อใดถูกต้องที่สุด
- ทรัพย์สินใดเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน ต้องขึ้นทะเบียนทรัพย์สินของแผ่นดินเสมอ
 - ที่ดินราชพัสดุ เป็นทั้งทรัพย์สินของแผ่นดินธรรมดาและสาธารณสมบัติของแผ่นดินเสมอ
 - นอกจากที่ชายคลองแล้ว ที่ชายทะเลน้ำท่วมถึงตามปกติทุกปี เป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินด้วย
 - ทรัพย์สินที่ใช้เพื่อประโยชน์ของแผ่นดินโดยเฉพาะคือที่ชายคลองและทางหลวง
13. ที่ชายคลอง หมายถึง
- ที่ดินยื่นขึ้นจากตอไม้ความปกติน้ำท่วมถึงทุกปี
 - ที่ดินที่ติดต่อกับแม่น้ำลำคลอง ทะเลสาบ และในฤดูน้ำความปกติน้ำท่วมถึงทุกปี
 - ความที่กล่าวมาในข้อ ข. และจะต้องเป็นที่ดินพลเมืองใช้ร่วมกัน
 - ความที่กล่าวมาในข้อ ข. แล้วจะต้องเป็นของเอกชนด้วย
14. แยกปลูกบ้านลงในที่ดินของตนอยู่ริมแม่น้ำ ค่อมาน้ำเข้าเซาะพังลงกลายเป็นที่ชายคลอง แต่แยกก็ยังใช้สิทธิแห่งความเป็นเจ้าของครอบครองบ้านและที่ดินอยู่มีได้ทอดทิ้งปล่อยให้เป็นที่ชายคลองสำหรับพลเมืองใช้ร่วมกัน ดังนี้ ที่ชายคลองนี้
ก. เป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน	ข. ไม่เป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน
ค. เป็นทรัพย์สินของแผ่นดิน	ง. ไม่มีข้อใดถูก

15. ก. ครอบครัวที่สาธารณสมบัติของแผ่นดิน โดย ก. เข้าปลูกบ้านและทำสวนมะม่วง ต่อมา ข. ได้เช่าแบ่งปลูกบ้านในที่ซึ่ง ก. ครอบครัวอยู่ ดังนั้น ก. จะฟ้อง ข. ว่า ข. รบกวนการครอบครองใดหรือไม่
- ก. ก. ฟ้องได้ เพราะ ก. เข้าครอบครองอยู่ก่อน
- ข. ก. ฟ้องไม่ได้ เพราะที่ดินเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน
- ค. ก. ฟ้องได้ เพราะ ก. ได้กรรมสิทธิ์ในที่ดิน
- ง. ก. ฟ้องไม่ได้ เพราะไม่ใช่เจ้าของที่ดิน
16. ผลของการเป็นทรัพย์สินของแผ่นดินธรรมดาที่ไม่ใช่สาธารณสมบัติของแผ่นดิน
- ก. โอนให้แก่กันมิได้ เว้นแต่อาศัยอำนาจแห่งกฎหมายเฉพาะ
- ข. ห้ามเพียงการยึด
- ค. ผู้ใดจะขอลายความขึ้นต่อผู้แผ่นดินไม่ได้ ง. ถูกทุกข้อ
17. ข้อใดมิใช่ผลของการเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน
- ก. โอนให้แก่กันมิได้ เว้นแต่อาศัยอำนาจแห่งกฎหมายโดยเฉพาะหรือพระราชกฤษฎีกา
- ข. ผู้ใดจะขอลายความขึ้นต่อผู้แผ่นดินไม่ได้
- ค. ทำสัญญาจะซื้อขายที่สาธารณสมบัติของแผ่นดินให้เอกชน สัญญานั้นก็สมบูรณ์ แต่มีผลเมื่อออกพระราชกฤษฎีกาแล้ว
- ง. ยึดเพื่อการบังคับคดีตามกฎหมายได้
18. แดงตัดถนนในที่ดินของตนเพื่อให้คนสัญจรไปมา แต่สงวนสิทธิในทางว่าเป็นของแดงอยู่ ดังนี้
- ก. ทางเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน ข. ทางเป็นทรัพย์สินของแผ่นดิน
- ค. ทางเป็นทางส่วนบุคคลของแดงอยู่ ง. เป็นทางซึ่งใช้ประโยชน์ร่วมกัน

19. คำอุทิสถนในชอยอยู่เย็นให้เป็นสาธารณประโยชน์ แต่ยังไม่ได้จดทะเบียน ต่อมา
 สุชาติบาลได้ทำถนนลาดยาง แล้วต่อมาคำยกเลิกการให้ ดังนี้ ถน
- เป็นของคำ เพราะคำยังไม่ได้จดทะเบียนแบ่งที่ดินให้
 - เป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน แม้ยังไม่จดทะเบียนก็ตาม
 - เป็นของคำ เพราะคำยกเลิกการให้แล้ว
 - ไม่มีข้อใดถูก
20. ที่ดินเขินชาวคลองเป็นที่ขายสิ่งของคลองน้ำท่วมถึงราว 3 เดือน ทุกปี เป็น
- สาธารณสมบัติของแผ่นดินประเภทที่สงวนไว้เพื่อประโยชน์ร่วมกัน
 - เป็นทั้งอสังหาริมทรัพย์
 - สาธารณสมบัติของแผ่นดินประเภทที่ใช้เพื่อสาธารณประโยชน์
 - เป็นทรัพย์สินของแผ่นดินธรรมดา
21. โฉ่เอาที่ดินสาธารณสมบัติของแผ่นดินให้โฉ่เช่า ต่อมาโฉ่ไม่จ่ายค่าเช่า ดังนี้
 โฉ่ฟ้อง
- ฟ้องเรียกค่าเช่าที่ค้างได้ แต่ฟ้องขับไล่ไม่ได้
 - ฟ้องเรียกค่าเช่าไม่ได้ แต่ฟ้องขับไล่ได้
 - ฟ้องเรียกค่าเช่าและขับไล่ไม่ได้
 - ฟ้องเรียกค่าเช่าและขับไล่ได้
22. หน่วยราชการแห่งหนึ่ง มีทรัพย์สินอยู่แล้วกระทำดังนี้ ข้อใดถูกต้อง
- โอนที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินให้เอกชน โดยทำเป็นหนังสือและ
 จดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่
 - โอนที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินแลกเปลี่ยนกับที่ดินของเอกชนโดย
 ออกเป็นพระราชกฤษฎีกา

- ก. ขาดเครื่องพิมพ์ดีดของหน่วยราชการให้เอกชน
 ง. ถูกข้อ ข. และ ค.
23. หน่วยราชการหนึ่ง แพ็คดีแฟ้มจะถูกฉีกทรัพย์สิน อย่างใดโดยบ้างที่ถูกต้อง
 ก. เจ้าหน้าที่อัยการของทางราชการและรถยนต์หลวง
 ข. เจ้าหน้าที่โต๊ะเก้าอี้และพิมพ์ดีดของทางราชการ
 ค. เจ้าหน้าที่อัยการโรงพยาบาล อาวุธยุทธภัณฑ์และสิ่งของของทางราชการ
 ง. ไม่มีข้อใดถูกต้อง
24. ทรัพย์สินของแผ่นดิน ได้แก่
 ก. เกาะที่เกิดในทะเลสาบ
 ข. ท้องทางน้ำที่พื้นเขินขึ้น
 ค. เกาะที่เกิดในน่านน้ำของประเทศ
 ง. ถูกทุกข้อ
25. ทรัพย์สินที่ไม่มี ข้อใดไม่ใช่ทรัพย์สินของแผ่นดินประเภทที่ใช้เพื่อสาธารณประโยชน์
 ก. แม่น้ำ
 ข. สถานที่ราชการ
 ค. ที่ดินรกร้างว่างเปล่า
 ง. เรือรบ
26. ทรัพย์สินที่ไม่มีข้อใดไม่ใช่ทรัพย์สินของแผ่นดินประเภทที่สงวนไว้เพื่อประโยชน์ร่วมกัน
 ก. ที่ชายคลอง
 ข. หนองน้ำสาธารณะ
 ค. โรงพยาบาล
 ง. ทางหลวง
27. แม่น้ำซึ่งต้นเขินจนเป็นพื้นดินนั้น
 ก. ยังมีสภาพเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินอย่างเดิม
 ข. หมดสภาพจากสาธารณสมบัติของแผ่นดิน
 ค. เปลี่ยนสภาพเป็นที่ดินรกร้างว่างเปล่า
 ง. ถูกข้อ ก. และ ค.

ឧបត្ថម្ភ ចំនួន 1.- n .	ចំនួន 2.- ឃ.	ចំនួន 3.- ង.
& 4.- n .	ចំនួន 5.- n .	ចំនួន 6.- ឃ.
ចំនួន 7.- ក.	ចំនួន 8.- ឃ.	ចំនួន 9.- 3 .
ចំនួន 10.- ក.	ចំនួន 11.- ក.	ចំនួន 12.- n .
ចំនួន 13.- ក.	ចំនួន 14.- ឃ.	ចំនួន 15.- ក.
ចំនួន 16.- ឃ.	ចំនួន 17.- ង.	ចំនួន 18.- n .
ចំនួន 19.- ឃ.	ចំនួន 20.- n .	ចំនួន 21.- ក.
ចំនួន 22.- ង.	ចំនួន 23.- ង.	ចំនួន 24.- ង.
ចំនួន 25.- ក.	ចំនួន 26.- ក.	ចំនួន 27.- n .
ចំនួន 28.- ង.	ចំនួន 29.- ង.	ចំនួន 30.- ង.
ចំនួន 31.- ក.	ចំនួន 32.- ង.	